

درآمدی بر

مفرد شناسی روشمند

آیات قرآن

محمد علی میرجی طبسی

انتشارات سمیع

سروشنامه	: مروی طیبی، محمدعلی، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر مفرد شناسی روشمند آیات قرآن / محمدعلی مروی طیبی.
مشخصات نشر	: تهران: سمیع، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۴ ص.
شابک	: ۱۲۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۲۲-۸۷-۴ :
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: [۲۴۱] - ۲۵۴.
موضوع	: قرآن - واژه شناسی
موضوع	: قرآن - مسائل لغوی
موضوع	: قرآن - واژه نامه ها - فارسی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۴د۴م/۸۲/۲BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۰۷۶۴۵

انتشارات سمیع

درآمدی بر مفرد شناسی روشمند آیات قرآن

نویسنده: محمد علی مروی طیبی

▪ شابک : ۴-۸۷-۵۶۲۲-۶۰۰-۹۷۸

▪ ناظر فنی: محمد صادق پورامینی

▪ قطع : وزیری، تعداد صفحه: ۲۵۶

▪ نوبت چاپ : اول، ۱۳۹۵

▪ شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

▪ قیمت ۱۲۰۰۰ تومان

انتشارات سمیع

شهری: بازار بزرگ ری - طبقه اول - پلاک ۴۵/۱

تهران: ناصر خسرو، کوچه خدا بنده لو، کوچه شهید کجوری، ساختمان صدف پ ۱۱۰

تلفن: ۵۵۹۵۳۸۰۸ - ۵۵۹۵۳۸۷۱ - تلفکس ۳۳۹۹۶۶۹۱ - همراه: ۰۹۱۲۱۰۱۸۷۵۲

پست الکترونیکی: sameipub@yahoo.com

حساب سیبا: ۰۳۳۶۵۱۹۷۵۰۰۰۶ پخش: ۰۹۱۲۴۷۶۲۲۳۰

<https://telegram.me/sameipub>

حقوق چاپ برای مؤلف محفوظ است

فهرست مطالب

تقدیم	۵
مقدمه استاد محقق علامه شیخ محمدجعفر خوشنویس	۱۳
مقدمه دانشیار معاون آموزش دانشگاه قرآن و حدیث دکتر هادی حجت	۱۵
درآمد	۱۷

فصل اول کلیات و مفاهیم

۱- واژه	۲۵
۲- تکواژ	۲۶
۳- غریب	۲۶
۴- مفرد	۲۷
۵- تفاوت "مفردات" و "غریب القرآن"	۳۳
۶- اهمیت "مفرد شناسی روشمند" آیات قرآن	۳۴

فصل دوم- دانش مفردات؛ چیستی، پیشینه و شاخه‌های آن

۱. چیستی دانش مفردات	۴۰
موضوع دانش مفردات چیست؟	۴۰
غرض دانش مفردات چیست؟	۴۰
تعریف دانش مفردات چیست؟	۴۰
۲. پیشینه دانش مفردات	۴۴
۳. شاخه‌های دانش مفردات	۴۸
۳-۱. غریب القرآن	۵۱

۶۰	۲-۳. معرب القرآن
۶۲	۳-۳. لغات القرآن
۶۲	۴-۳. وجوه و نظائر
۶۵	۵-۳. مجازات القرآن
۶۶	۶-۳. قرائات القرآن
۶۸	۷-۳. مبهمات القرآن
۷۰	۸-۳. تشبیهات القرآن
۷۰	۹-۲. متشابه القرآن
۷۱	۱۰-۳. نهات القرآن

فصل سوم - معنایی حاکم بر تحلیل واژگان قرآن

۷۸	۱. مبنا قرار دادن قرات و شیخ واژه‌ها
۸۶	۲. ثبوت حقیقت شرعیه در واژگان قرآن
۸۹	۳. وجود مجاز در واژگان قرآن
۹۷	۴. خروج خصوصیت مصداق از موضوع نه خط
۹۹	۵. وجود واژگان دخیل در قرآن
۱۰۵	۶. وجود مترادف و فروق معنایی در واژگان قرآن
۱۰۷	۶-۱. تعریف مترادف
۱۰۸	۶-۲. بررسی وجود واژگان مترادف در قرآن کریم
۱۱۵	۷. وجود الفاظ مشترک در قرآن
۱۱۵	۷-۱. تعریف «مشترک»
۱۱۷	۷-۲. بررسی وقوع اشتراک لفظی در قرآن کریم
۱۱۹	۸. مبنا بودن «علم» و «علمی» در تفسیر واژگان قرآن
۱۲۰	مصادیق «علم» و «علمی»

- ۱) نصوص وظواهر آیات ۱۲۰
- ۲) نصوص وظواهر روایات ۱۲۰
- ۳) روایات و آرای صحابه و تابعان ۱۲۲
- ۴) اقوال لغت شناسان ۱۲۳

فصل چهارم - منابع فهم واژگان قرآن

۱. قرآن کریم ۱۲۷
۲. روایات تفسیری ۱۲۹
۳. معاجم لغت ۱۳۵
۴. استعمالات ۱۳۸
۵. اقوال صحابه ۱۳۹
۶. تفاسیر ادبی و لغوی ۱۴۰

فصل پنجم - مراحل فهم واژگان قرآن

- ۱- ساختار شناسی واژه ۱۴۶
- ۱-۱. تشخیص و جداسازی اسماء، افعال و حروف به کار رفته در آیه ۱۴۶
- ۲-۱. جستجوی قرائت صحیح واژه ۱۴۷
- ۳-۱. ریشه یابی واژگان ۱۴۹
- ۴-۱. تجزیه صرفی واژگان ۱۵۴
- ۵-۱. جداسازی واژگان مشابه ۱۵۸
- ۶-۱. شناسایی نوع ترکیب واژه ها ۱۶۰
- ۲- معنا شناسی واژه ۱۶۴
- ۲-۱. توجه به گوهر معنایی ۱۶۴
- ۲-۲. یافتن معنای دقیق واژه در لغت ۱۷۰

- ۳-۲. توجه به تطوّر معنایی واژه ۱۶۹
- ۴-۲. توجه به گوناگونی معانی واژه‌ها ۱۷۱
- ۵-۲. تفکیک معنای لغوی از معنای اصطلاحی ۱۸۷
- ۶-۲. تشخیص فروق و ظرافت‌های معنایی ۱۸۹
- ۷-۲. استفاده از سیاق یا قرائن متصل ۱۹۲
- ۸-۲. به کار گیری قرائن منفصل ۱۹۷
- آیات دیگر ۱۹۷
- روایات ۱۹۸
- اجمع و ضرورت دین ۱۹۹
- ۹-۲. توجه به ترویج هم‌معین واژه ۲۰۰
- ۱۰-۲. تعیین مرجع عمیق ۲۰۱

فصل ششم - اسباب شناسی فهم واژگان قرآن

- ۱- غفلت از چند معنایی واژگان ۲۰۵
- ۲- فارسی زدگی ۲۰۷
- ۳- خلط معنای لغوی و اصطلاحی ۲۰۹
- ۴- خلط جری و تطبیق با تفسیر ۲۰۹
- ۵- غفلت از تحوّل زبان ۲۱۴
- ۶- بی‌توجهی به مجاز ۲۱۵
- ۷- نادیده گرفتن حروف جرّ ۲۱۷

فصل هفتم - تطبیق مراحل فهم مفردات بر چند واژه قرآنی

- ۱- « ثبات » ۲۲۱
- ۱-۱. ساختار شناسی واژه ۲۲۸

- ۲-۱. معنا شناسی واژه ۲۲۰
- ۲- «یطهرن» ۲۲۵
- ۲-۱. ساختار شناسی واژه ۲۲۵
- ۲-۲. معنا شناسی واژه ۲۲۹
- ۳- «إن» ۲۳۶
- ۱-۳. ساختار شناسی واژه ۲۳۶
- ۲-۳. معنا شناسی واژه ۲۳۹
- نتیجه ۲۴۱
- کتابنامه ۲۴۳

مقدمه استاد محقق علامه

شیخ محمد جعفر خوشنویس (زید عزه)

بسم الله الرحمن الرحيم

قرآن کریم، بنها سندیست که می‌توان روی تک تک مفردات آن، اعم از اسم و فعل و حرف حساب جداگانه، از کلمه کلمه این کتاب آسمانی به تنهایی و چه در ترکیب با یکدیگر دارای معانی عمیق است که مسلمانان از ابتدای نزول آن در تکاپوی دستیابی به آن بوده و هستند. اما آنچه مهم است، نمایند شیوه بازشناسی و شناخت مفردات است. چون هر مقصد مهمی اگر از مسیرش به سمت آن هدایت نشود، چه بسا گم شود و یا دستیابی به آن مشکل گردد.

آنچه امروزه در علوم مختلف انسانی و تجاری و ... توجه قرار گرفته است، شیوه شناسی ورود به آن علم می‌باشد. باید دانست این توجه در معارف اسلامی که نشأت گرفته از قرآن کریم است، بیش از پیش باید مورد تدقیق اهل فضل قرار گیرد.

حجت الاسلام و المسلمین شیخ محمد علی مروّجی طبسی زید العظمی
شیخ محمد رضا مروّجی طبسی رحمته الله در همین راستا دست به نگارش کتابی نهاده‌اند که قابل تقدیر است.

امید است این اثر و امثال و نظائر آن هر چه بیشتر و بهتر بتوانند از غموض قرآن مجید، این معجزه جاویدان نبی مکرم اسلام محمد مصطفی صلی الله علیه و آله رمزگشایی کند که البته همت مضاعف خوانندگان گرامی را می‌طلبد.

قم مقدس

محمد جعفر خوشنویس

(جعفر الهادی)

مقدمه دانشیار و معاون آموزش دانشگاه قرآن و حدیث
جناب م. ستطاب دکتر هادی حبّط زید عزه

بسم الله الرحمن الرحيم

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنْ أُمَّةٍ كَثِيرَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ آيَاتِهِ وَهُدًى وَبَرَكَاتٍ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَصَلَّى
اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا أُولُوا الْأَلْبَابِ (ص / ۲۹)

خداوند متعال کتاب مبارک خویش را بر نبی مکرم اسلام فرو فرستاد تا بندگان در ژرفنای معارف آن اندیشه ورزند و خردمندان از آن پند گیرند. بی شک تدبیر و رسیدن به عمق معارف این کلام نورانی در گرو فهم صحیح معانی آیات است، آیاتی مشتمل بر هزاران واژه اصیل و فصیح زبان عربی که بد حکمت الهی معجزه جاودان پیامبر خاتم را جلوه گر ساخته‌اند. از این رو است که فهم آیات قرآنی جز با فهم صحیح مفردات آن میسر نگردد. هر چند از قرون نخستین ظهور اسلام تا کنون آثار گرانسنگ و فاخری در واژه شناسی قرآن کریم با عناوینی چون غریب القرآن، مفردات القرآن، فقه لغة القرآن و... تدوین گردیده اما مولفان این آثار کمتر به تبیین مراحل سیر فهم واژه و پژوهش در مفردات پرداخته‌اند. از آنجا که واژه پژوهی فرایندی است که دست یافتن به نتایج آن پس از پیمودن گامهای متعدد علمی حاصل می‌گردد شایسته است تا این مراحل شناسایی و تبیین گردد. دغدغه دیرین بنده که سالیانی است در این وادی پا نهاده و توفیق تدریس مباحث مفردات

را داشته‌ام آن بود که این مراحل به نحوی روشمند و علمی شناسایی و به قرآن پژوهان عرضه گردد. پیشنهادی که در جریان تدریس با استقبال فاضل ارجمند جناب آقای مروجی طبسی مواجه گردید. کتاب حاضر گامی است آغازین در تبیین مراحل واژه شناسی که امید است با توجه و عنایت قرآن پژوهان فرزانه و فرهیخته ترمیم گردیده و کمال یابد. از تلاش‌های عالمانه ایشان در به انجام رساندن این اثر سپاسگزارم و توفیقات روزافزونشان را در عرصه قرآن پژوهی از خداوند متعال خواستار

هادی حجت

دانشیار دانشگاه قرآن و حدیث

۳۰ فروردین ۱۳۹۵

